

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2023/23

Karar Sayısı : 2023/101

Karar Tarihi : 18/5/2023

R.G.Tarih-Sayı : 28/7/2023-32262

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Devrek 2. Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 6/12/2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun'un 24. maddesiyle değiştirilen 253. maddesinin (6) numaralı fıkrasında yer alan "...veya yurt dışında olma..." ibaresinin Anayasa'nın 2., 10. ve 23. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Yurt dışında ikamet eden sanık hakkında tehdit ve hakaret suçlarından açılan ceza davasında itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un 253. maddesinin itiraz konusu kuralın da yer aldığı (6) numaralı fıkrası şöyledir:

"(6) Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR ve Muhterem İNCE'nin katılımlarıyla 16/2/2023 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Ahmet Hakan SOYTÜRK tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

3. Uzlaştırma kurumu, uyuşmazlığın yargı dışı yolla fakat adli makamlar denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir yöntemdir. Uzlaştırma; işlendiği konusunda yeterli şüphe bulunan ve kapsamına giren suçlarda, fail ve mağdurun suçtan doğan zararın giderilmesi konusunda anlaşmalarına bağlı olarak devletin de ceza soruşturması veya kovuşturmasından vazgeçmesi ve suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzenin barış yoluyla yeniden tesisini sağlayıcı nitelikte bir hukuksal kurumdur. Uzlaştırma ile şüpheli veya sanık işlediği suçun sorumluluğunu kabul edip üstlenerek suçun sonuçlarını da gidermek suretiyle toplumla yeniden bütünleşme imkânı elde etmekte, ayrıca devlet, yaptırım uygulamak yönünden katlanacağı birçok masraftan da kurtulmuş

olmaktadır (AYM, E.2006/106, K.2009/124, 1/10/2009; E.2013/20, K.2013/50, 3/4/2013; E.2018/101, K.2019/3, 13/2/2019, § 8).

4. Suçun uzlaştırmaya tabi olması hâlinde 5271 sayılı Kanun'un 253. maddesinin (4) numaralı fıkrasına göre dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, sanık ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Sanık, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunulmasından itibaren bu kişilerin üç gün içinde kararını bildirmemeleri teklifi reddettikleri anlamına gelir. Anılan maddenin (5) numaralı fıkrası uyarınca uzlaşma teklifinde bulunulması hâlinde taraflara uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmelerinin hukuki sonuçları anlatılır.

5. Maddenin (12) numaralı fıkrasına göre uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verilmesinden itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Uzlaştırma bürosu bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilir. (13) numaralı fıkra uyarınca uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanuni temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanuni temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde bu kişiler uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

6. Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak bu raporu kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaştırma bürosuna verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde tarafların imzalarını da içeren raporda, ne surette uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır. (17) numaralı fıkra uyarınca Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacının kovuşturma aşamasında uygulanması hâlinde ise hâkim, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlemekle yükümlüdür.

7. (6) numaralı fıkra da hangi hâllerde uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturmanın sonuçlandırılacağı düzenlenmiştir. Başka bir ifadeyle soruşturma konusu suç uzlaştırmaya tabi olsa dahi belirli durumlarda uzlaştırma uygulanmayacaktır. Anılan fıkra da sayılan durumlar uzlaştırma yoluna gitme zorunluluğunun istisnalarını oluşturmaktadır. Buna göre resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanuni temsilcisine ulaşılamaması hâlinde uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır. Fıkra da yer alan "...veya yurt dışında olma..." ibaresi itiraz konusu kuralı oluşturmaktadır.

8. Kural uyarınca yurt dışında olma nedeniyle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanuni temsilcisine ulaşılamaması hâlinde uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılacaktır.

B. İtirazın Gerekçesi

9. Başvuru kararında özetle; uzlaştırmacının soruşturmanın hızlandırılması bakımından bir kamu yararı öngörülerek ihdas edildiği, kurumun taraflara sağladığı hak ve yetkiler itibarıyla maddi ceza hukukuna ilişkin bir yönünün de bulunduğu, günümüzdeki teknolojik imkânlar gözetildiğinde yalnızca soruşturmanın süjelerinden birinin yurt dışında olması sebebiyle uzlaştırma hükümlerinin uygulanmamasının taraflara orantısız bir külfet yüklediği, kuralın bu yönüyle ölçülü olmadığı ve hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığı, yine aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında farklı işleme bağlı tutulmaları sebebiyle eşitlik ilkesinin ihlal edildiği, öte yandan tarafların uzlaştırmadan yararlanabilmek için bu işlemler sırasında fiilen yurt dışına çıkamadığı, bu durumun bir hâkim kararı olmaksızın kişinin yurt dışına çıkma özgürlüğüne sınırlama getirdiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 10. ve 23. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

10. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuki güvenliği sağlayan, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

11. Hukuk devletinin temel ilkelerinden biri *belirliliktir*. Bu ilkeye göre yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ya da kuşkuyla yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi de gereklidir. Belirlilik ilkesi, hukuksal güvenlikle bağlantılı olup hukuk güvenliği, normların öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Bu bakımdan kanunun metni, bireylerin gerektiğinde hukuki yardım almak suretiyle hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını belirli bir açıklık ve kesinlikte öngörebilmelerine imkân verecek düzeyde kaleme alınmış olmalıdır.

12. İtiraz konusu kural uyarınca yurt dışında olması nedeniyle taraflardan birine veya bunların kanuni temsilcisine ulaşılamaması hâlinde uzlaştırma hükümleri uygulanmaksızın soruşturma sonuçlandırılacaktır. Kurala göre tarafların yalnızca yurt dışında olmaları uzlaştırma yoluna gidilmemesi için yeterli olmayıp taraflara usulüne uygun yolla teklifte bulunulması, buna karşın ulaşılamaması gerekir. Başka bir deyişle taraflardan birinin yurt dışı adresi bulunduğu durumlarda doğrudan iddianame düzenlenemeyecek ancak usulünce yapılacak uzlaştırma teklifine rağmen ilgiliye ulaşılmadığı takdirde uzlaştırma yoluna gidilmeyecektir (benzer yönde değerlendirme için bkz. birçok karar arasından Yargıtay 2. Ceza Dairesi, E.2020/1166, K.2020/7643, 6/7/2020).

13. Bu bağlamda kuralın da yer aldığı fıkra da hangi hâllerde uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturmanın sonuçlandırılacağı herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve net olarak düzenlenmiştir. Bu itibarla kuralın belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

14. Hukuk devleti ilkesi gereğince kanunların kamu yararını gerçekleştirmek amacıyla yapılması gerekir. Anayasa Mahkemesince kamu yararı konusunda yapılacak inceleme, kanunun kamu yararı amacıyla yapılıp yapılmadığının araştırılmasıyla sınırlıdır. Anayasa'nın çeşitli hükümlerinde yer alan kamu yararı kavramının Anayasa'da bir tanımı yapılmamıştır. Ancak Anayasa Mahkemesinin kararlarında da belirtildiği gibi kamu yararı; bireysel, özel çıkarlardan ayrı ve bunlara üstün olan toplumsal yarardır. Kamu yararı düşüncesi olmaksızın yalnız özel çıkarlar için veya sadece belli kişilerin yararına kanun hükmü konulamaz. Böyle bir durumun açık bir biçimde ve kesin olarak saptanması hâlinde söz konusu kanun hükmü Anayasa'nın 2. maddesine aykırı düşer. Açıklanan istisnai hâl dışında bir kanun hükmünün gereksinimlere uygun olup olmadığı, hangi araç ve yöntemlerle kamu yararının sağlanabileceği kanun koyucunun takdirinde olduğundan bu kapsamda kamu yararı değerlendirmesi yapmak anayasa yargısıyla bağdaşmaz (AYM, E.2020/53, K.2021/55, 14/7/2021, § 23).

15. Anayasa'nın 141. maddesinde davaların makul bir süre içinde bitirilmesi gerekliliği açıkça ifade edilmiştir. Bu ilke gereğince devlet, yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin tedbirler almak zorundadır. Bu bağlamda hukuk sisteminin ve özellikle yargılama usulünün yargılamaların makul süre içinde bitirilmesini mümkün kılacak şekilde düzenlenmesi ve davaların nedensiz olarak uzamasına yol açacak usul hükümlerine yer verilmemesi

makul sürede yargılanma ilkesinin bir gereğidir. Ancak bu amaçla alınacak kanuni tedbirlerin yargılama sonucunda işin esasına yönelik adil ve hakkaniyete uygun bir karar verilmesine engel oluşturmaması gerektiği de açıktır. Anılan ilkelere uygun olmak kaydıyla yargılama usulüne ilişkin hükümleri belirlemek ise Anayasa'nın 142. maddesi gereğince kanun koyucunun takdirindedir.

16. İtiraz konusu kuralın gerekçesinde “...*gerekli araştırmalara rağmen, herhangi bir nedenle mağdur veya suçtan zarar görene, bu kişiler veya şüpheli temyiz kudretine sahip değillerse kanuni temsilcisine ulaşılamamakta ise, uzlaşma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırıl[acağı]...*” ifade edilmiştir. Uzlaştırmanın uygulanmasına istisna getiren kuralın yargılamanın uzamasını önlemek ve böylece tarafları uzun süren yargılamalar sebebiyle maruz kalacakları maddi ve manevi baskı ile sıkıntılardan korumak amacıyla öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Bu itibarla kuralın kamu yararı dışında bir amaca yönelik olduğu söylenemez.

17. Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümler Anayasa'ya aykırı olmamak üzere ülkenin sosyal, kültürel yapısı, ahlaki değerleri ve ekonomik hayatın gereksinimlerini gözönüne alan suç ve ceza politikasına göre belirlenir. Kanun koyucu izlediği suç ve ceza politikası gereği cezalandırma yetkisini kullanırken ceza hukukuna ilişkin anayasal ilkelere bağlı kalmak koşuluyla toplumda hangi eylemlerin suç sayılacağını, bunların hangi tür ve ölçüdeki ceza yaptırımları veya ceza yaptırımına seçenek yaptırımlarla karşılanacağını, uyuşmazlığın alternatif bir yolla adli makamların denetiminde çözümlenmesini amaçlayan uzlaştırma gibi ceza politikasına ilişkin kurumlara yer verilip verilmeyeceği ile bu kurumun uygulanacağı durumları ve istisnalarını belirleme konularında takdir yetkisine sahiptir (AYM, E.2006/106, K.2009/124, 1/10/2009).

18. Kanun koyucu, takdir yetkisi kapsamındaki düzenlemeleri yaparken hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan ölçülülük ilkesiyle bağlıdır. Bu ilke elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* getirilen kuralın ulaşılmak istenen amaç için elverişli olmasını, *gereklilik* getirilen kuralın ulaşılmak istenen amaç bakımından gerekli olmasını, *orantılılık* ise getirilen kural ile ulaşılmak istenen amaç arasında olması gereken ölçüyü ifade etmektedir. Bir kuralda öngörülen düzenleme ile ulaşılmak istenen amaç arasında da ölçülülük ilkesi gereğince makul bir dengenin bulunması zorunludur (AYM, E.2021/98, K.2022/9, 26/1/2022, § 7). Buna göre taraflardan birine yurt dışında olması sebebiyle ulaşılamaması hâlinde uzlaştırma yoluna gidilmemesini öngören kuralın elverişlilik, gereklilik ve orantılılık alt ilkelerine uygun olması gerekir.

19. Taraflardan birinin yurt dışında olması nedeniyle bu kişilere veya bunların kanuni temsilcisine ulaşılamaması hâlinde uzlaştırma hükümleri uygulanmaksızın soruşturmanın sonuçlandırılmasının ceza yargılamasının sürüncemede kalmaksızın makul sürede bitirilmesi biçimindeki meşru amaca ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

20. Taraflar arasında uzlaşmanın sağlandığı durumlarda fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisi sona ereceğinden uzlaştırma yoluna gidilmesinin istisnasını öngören kuralın maddi ceza hukukuna ilişkin bir yönü de bulunmaktadır. Uzlaştırma kurumunun bu niteliği dikkate alındığında tarafların uzlaştırma sürecinden haberdar edilmesi ile karşı iddia ve taleplerini ortaya koyabilmesinin uyuşmazlığın esasının çözümlenmesi ile yakından bir ilişkisi bulunmaktadır. Nitekim taraflara ulaşılamaması sebebiyle uzlaştırmanın uygulanmadığı durumlarda suç isnadı altında bulunan kişi ceza almamasını temin edecek bir imkândan yararlanamamaktadır. Bu nedenle kuralın orantılılığı değerlendirilirken tarafların uzlaştırma sürecinden haberdar edilmesine dair yöntemlerin yeterliliği de değerlendirilmelidir.

21. 5271 sayılı Kanun'un 253. maddesinin (4) numaralı fıkrasında uzlaştırmacının taraflara uzlaştırma teklifinde bulunacağı, teklifin açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapılabileceği belirtilmiştir. 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 25. ve 25/a maddelerinde ise yurt dışında bulunan kişilere tebligatın ne surette yapılacağına ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. 5271 sayılı Kanun'da da sınırlayıcı bir yöntem öngörülmediğinden uzlaştırmacının taraflara her türlü vasıta ile ulaşabilmesi de imkân dâhilindedir. Bu hükümler karşısında yurt dışında bulunan tarafa uzlaştırma teklifinin yapılması ve bu kişinin süreçten haberdar edilmesine dair belirlenen yöntemlerin yeterli olduğu anlaşılmaktadır.

22. Diğer yandan anılan Kanun'un 253. maddesinin (16) numaralı fıkrası uyarınca tarafların uzlaştırma talebini reddettiği veya reddetmiş sayıldığı durumlarda, en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar uzlaştıklarını gösteren bir belge ile Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaşmaları mümkündür. Yine uzlaştırma işlemlerinin usule uygun yerine getirilip getirilmediği hususunun yargılamanın tüm aşamalarında gözönünde bulundurulacağı ve tarafların süreçten usulüne uygun şekilde haberdar edilmediği durumlarda uzlaştırma işleminin usulüne uygun biçimde yeniden yapılabileceği anlaşılmaktadır.

23. Anılan hususlar, itiraz konusu kural uyarınca uzlaştırmacının uygulanamaması sebebiyle ortaya çıkan dezavantajlı durumlara karşı dengeleyici birer imkân niteliğindedir. Bu itibarla kuralın yargılamanın taraflarına katlanamayacağı bir külfet yüklemediği, dolayısıyla kural ile ulaşmak istenen amaç arasında makul olmayan bir dengesizliğin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Buna göre *orantılılık* alt ilkesi yönünden de kuralın ölçülülük ilkesini ihlal etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

24. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 10. ve 23. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 6/12/2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun'un 24. maddesiyle değiştirilen 253. maddesinin (6) numaralı fıkrasında yer alan "...veya yurt dışında olma..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE 18/5/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Esas Sayısı : 2023/23

Karar Sayısı : 2023/101

Üye

Recai AKYEL

Üye

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye

Selahaddin MENTEŞ

Üye

Basri BAĞCI

Üye

İrfan FİDAN

Üye

Kenan YAŞAR

Üye

Muhterem İNCE